

КОНСУЛЬТАЦІЇ МЕДИЧНОГО ПРАВНИКА

ПРАВО ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИДАВАТИ ЛИСТКИ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ

До редакції звернувся гр. П., який працює асистентом кафедри в одному з медичних вишів із запитанням: чи може він як лікуючий лікар видавати листки тимчасової непрацездатності пацієнтам, не перебуваючи при цьому в трудових відносинах з клінічним закладом охорони здоров'я.

Нормативно-правові акти:

1. Кодекс законів про працю України.
2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. № 2801-XII (далі – Основи).
3. Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13.11.2001 р. № 455 (далі – Інструкція № 455).
4. Положення про клінічний заклад охорони здоров'я, затверджене Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.1997 р. № 174 (далі – Положення).

У ст. 34 Основ закріплено, що лікуючий лікар – це лікар закладу охорони здоров'я або лікар, який провадить господарську діяльність з медичної практики як фізична особа – підприємець і який надає медичну допомогу пацієнту в період його обстеження та лікування. З наведеного випливають дві визначальні ознаки лікуючого лікаря:

1) такий лікар перебуває у трудових відносинах із закладом охорони здоров'я. Основною підставою для виникнення трудових відносин є трудовий договір (ст. 21 Кодексу законів про працю України);

2) лікар надає медичну допомогу пацієнтові в період його обстеження та лікування.

З аналізу норми п. 1.4 Інструкції № 455 випливає, що право видавати листки непрацездатності мають лише лікуючий лікар і фельдшер у місцевостях, де відсутній лікар. Окрім того, листок непрацездатності (довідка) видається і закривається в закладі охорони здоров'я.

Згідно з п. 1.1 Положення, клінічним є заклад охорони здоров'я, який використовується для розташування структурних наукових і навчальних підрозділів (кафедри, лабораторії тощо) вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за спеціальностями галузей знань «Медицина» та «Фармація» III, IV рівнів акредитації, закладів післядипломної освіти, науково-дослідних установ з метою забезпечення лікувально-діагностичного процесу, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації медичних кадрів і проведення та впровадження у практику охорони здоров'я результатів наукових досліджень, на договірній основі. Між ректором (директором) вищого навчального закладу, який здійснює підготовку фахівців за спеціальностями галузей знань «Медицина» та «Фармація» III, IV рівнів акредитації (закладу післядипломної освіти, науково-дослідної установи), і керівником закладу охорони здоров'я укладається угода, яка встановлює форми взаємовідносин, права, обов'язки, відповідальність кожної із сторін.

Однопрофільна кафедра (відділ, лабораторія) вищого навчального закладу, який здійснює підготовку фахівців за спеціальностями галузей знань «Медицина» та «Фармація» III, IV рівнів акредитації (закладу післядипломної освіти, науково-дослідної установи), що співпрацює з відділенням клінічного закладу для надання медичної допомоги та наукової і навчально-виховної роботи, називається клінікою. З наведеного можна виокремити такі ознаки клініки:

1) клініка розташовується на базі клінічного закладу охорони здоров'я;

2) клініка не є структурним підрозділом клінічного закладу охорони здоров'я;

3) клініка співпрацює з відділеннями клінічного закладу охорони здоров'я для надання медичної допомоги.

4) клініка є структурним підрозділом вищого медичного навчального закладу.

Крім проведення навчально-виховного процесу, клініка має також своїм завданням надання кваліфікованої медичної допомоги хворим, обстеження та лікування хворих, госпіталізованих у клініку, консультування хворих в інших підрозділах клінічного закладу (п. 3.2.5, 3.2.6 Положення). Це положення суперечить нормі ст. 33 Основ, в якій закріплено, що медична допомога надається відповідно до медичних показань професійно підготовленими медичними працівниками, які перебувають у трудових відносинах із закладами охорони здоров'я, що забезпечують надання медичної допомоги згідно з одержаною відповідно до закону ліцензією, адже працівники клініки не перебувають у трудових відносинах із клінічним закладом охорони здоров'я. Відтак, однієї із ознак лікуючого лікаря, який має право видавати листки тимчасової непрацездатності, немає.

Водночас значна кількість норм Положення дають підстави вважати, що працівники клініки за своїм правовим статусом можуть прирівнюватись до лікуючих лікарів закладів охорони здоров'я. Про це свідчить, зокрема, таке:

1. Клініка для проведення навчально-виховного процесу і наукових досліджень має право **госпіталізувати тематичних хворих** у межах 15% загальної кількості хворих у відділенні, що визначається угодою між клінічним закладом і вищим навчальним закладом (п. 3.3.4).

2. Керівник клініки нарівні з завідуючим відділенням несе відповідальність за рівень, обсяг і якість лікувально-діагностичної роботи (п. 4.2).

3. Керівник клініки у своїй консультативній і лікувальній роботі керується **загальними вимогами до закладу охорони здоров'я** (п. 4.3).

4. Керівник клініки несе відповідальність за якість лікувально-діагностичного процесу у тематичних хворих і нешкідливість для їхнього здоров'я апробацій нових медичних технологій (п. 4.5).

5. Асистенти, аспіранти, клінічні ординатори та наукові співробітники клінічних кафедр (відділів) **виконують лікувально-діагностичну роботу в профільних відділеннях**, на яких базується клініка, в обсязі, що визначається на основі розрахункової норми навантаження лікаря-ординатора відповідної спеціальності (п. 5.3.1).

6. Науково-педагогічні працівники і наукові співробітники клінічних кафедр (відділів) можуть проводити виїзди санітарною авіацією для надання екстреної і **планово-консультативної медичної допомоги**, відповідно до угоди між вищим навчальним закладом, і закладом екстреної медичної допомоги (п. 5.3.6).

Якщо враховувати вимогу, згідно з якою листок непрацездатності має право видати лікуючий лікар, який перебуває у трудових відносинах із закладом охорони здоров'я, то виникне ситуація, за якої пацієнтові не можна буде видати листок непрацездатності. Така ситуація, зокрема, може виникнути в разі, якщо пацієнт, користуючись своїм правом на вільний вибір лікаря, обрав собі лікарем працівника клініки з числа професорсько-викладацького складу університету, який не перебуває у трудових відносинах із закладом охорони здоров'я. Це, своєю чергою, перешкоджатиме реалізації такою особою свого права на соціальний захист за тимчасової втрати працездатності.

Аналіз судової практики дає підстави стверджувати, що позиція національних судових установ полягає у тому, що працівники клінік, які не перебувають у трудових відносинах із закладами охорони здоров'я, за своїм статусом прирівнюються до лікуючого лікаря, який має право видавати листки непрацездатності. Приклад:

Рішення Господарського суду Чернівецької області від 03.06.2014 р. у справі № 926/536/14: «Так, відповідач за своїм статусом є клінічним лікувальним закладом і, відповідно до підпункту 3.3.4 зазначеного Положення, для проведення навчально-виховного процесу і наукових досліджень має право госпіталізувати тематичних хворих у межах 15% загальної кількості хворих у відділенні, що визначається угодою між клінічним закладом і вищим медичним закладом освіти III, IV рівнів акредитації (закладом післядипломної освіти, науково-дослідним інститутом).

Відповідно до п. 5.1 Положення про клінічний лікувально-профілактичний заклад охорони здоров'я, працівники клініки з числа професорсько-викладацького складу беруть участь у проведенні лікувально-діагностичного процесу, здійснюють обходи, консультації хворих, організують консилиуми, визначають і коригують плани і тактику обстеження і лікування хворих, разом з іншими співробітниками клінічного закладу несуть відповідальність за якість лікувально-діагностичного процесу, організують клінічні, патолого-анатомічні та науково-практичні конференції лікарів клінічного закладу.

Асистенти, аспіранти, клінічні ординатори та наукові співробітники клінічних кафедр (відділів) виконують лікувально-діагностичну роботу в профільних відділеннях, на яких базується клініка, в обсязі, що визначається з розрахункової норми навантаження на лікаря-ординатора відповідної спеціальності (пп. 5.3.1 Положення про клінічний лікувально-профілактичний заклад охорони здоров'я).

Підпунктами 5.3.2–5.3.6 Положення про клінічний лікувально-профілактичний заклад охорони здоров'я передбачено інші умови праці наукових співробітників клінічних кафедр у клінічному лікувальному закладі.

Пунктами 3.2.2, 3.2.8, 3.2.12 укладеного між відповідачем і Буковинським державним медичним університетом договору про співпрацю № 131/2 від 31.10.2012 р. обумовлено право університету в особі завідувачів кафедр нарівні з керівником клінічного закладу госпіталізувати, обстежувати, консультувати та лікувати хворих, що госпіталізовані у профільні відділення, виконувати в установлених межах діагностично-лікувальну роботу.

Отже, суд доходить висновку, що наукові працівники БДМУ, які згідно з укладеним договором про співробітництво, ведуть прийом і здійснюють госпіталізацію хворих у відділеннях відповідача, прирівнюються до лікуючих лікарів і на законних підставах видають листки непрацездатності тим хворим, щодо яких вони здійснюють діагностично-лікувальний процес. У протилежному випадку взагалі виключається можливість видачі листка непрацездатності хворому, госпіталізованому в межах співробітництва клінічного лікувального закладу та вищого медичного закладу освіти, оскільки лікар, який не веде відповідного хворого, не є його лікуючим лікарем і не має права видати такому пацієнту лікарняний.

Своєю чергою, у переліку лікарів, яким, відповідно до підпункту 1.5.1 Інструкції № 455, заборонено видавати листки непрацездатності, немає наукових співробітників вищих медичних закладів освіти, які на підставі укладеного з лікувально-профілактичним закладом договору здійснюють лікувально-діагностичний процес хворих, госпіталізованих ними у профільні відділення відповідного лікувального закладу».

Постанова Львівського апеляційного господарського суду від 17.07.2014 р. у справі № 926/536/14: «Як встановлено місцевим господарським судом і впливає з матеріалів справи, листки непрацездатності № 628371 (хвора ОСОБА_8) та № 629704 (хворий ОСОБА_4)

видані лікарями ОСОБА_11 і ОСОБА_12, які не є працівниками відповідача, а є викладачами Буковинського державного медичного університету, і здійснюють на базі ОКУ «Чернівецька обласна клінічна лікарня» науково-методичну, науково-дослідну роботу, консультації та лікування хворих, навчання студентів, лікарів і провізорів-інтернів, магістрантів, клінічних ординаторів, аспірантів, лікарів-слухачів, відповідно до укладеного між ОКУ «Чернівецька обласна клінічна лікарня» та Буковинським державним медичним університетом договору про співробітництво № 131/2 від 31.10.2012 р.

Пунктами 3.2.2, 3.2.8, 3.2.12 укладеного між відповідачем і Буковинським державним медичним університетом договору про співпрацю № 131/2 від 31.10.2012 р. обумовлено право університету в особі завідувачів кафедр нарівні з керівником клінічного закладу госпіталізовувати, обстежувати, консультиувати та лікувати хворих, що госпіталізовані у профільні відділення, виконувати в установлених межах діагностично-лікувальну роботу.

Отже, колегія суддів апеляційної інстанції погоджується з висновком місцевого господарського суду стосовно того, що наукові працівники БДМУ, які, згідно з укладеним договором про співробітництво, ведуть прийом та здійснюють госпіталізацію хворих у відділеннях відповідача, прирівнюються до лікуючих лікарів і на законних підставах видають листки непрацездатності тим хворим, щодо яких вони здійснюють діагностично-лікувальний процес. Також варто зазначити, що у переліку лікарів, яким, відповідно до підпункту 1.5.1 Інструкції № 455, заборонено видавати листки непрацездатності, немає наукових співробітників вищих медичних закладів освіти, які на підставі укладеного з лікувально-профілактичним закладом договору здійснюють лікувально-діагностичний процес хворих, госпіталізованих ними у профільні відділення відповідного лікувального закладу».

Кілька суттєвих зауваг до викладеного:

1. Враховуючи те, що листок непрацездатності видає лікуючий лікар, він повинен відповідати імперативній вимозі: **перебувати у трудових відносинах із закладом охорони здоров'я, що передбачено законодавством.**

2. Функціонування клінічного закладу охорони здоров'я має свої особливості, які не враховані при укладанні Інструкції № 455, зокрема: 1) працівники клініки з числа професорсько-викладацького складу медичного вищого навчального закладу, які надають медичну допомогу, не виокремлені у переліку осіб, які мають право видавати листки непрацездатності; 2) працівники клініки з числа професорсько-викладацького складу медичного вищого навчального закладу, які надають медичну допомогу, не виокремлені у переліку осіб, яким, згідно з Інструкцією № 455, заборонено видавати листки непрацездатності (**перелік таких осіб є вичерпним і не допускає розширювального тлумачення**).

3. Враховуючи те, що законодавством не передбачено права працівників клініки з числа професорсько-викладацького складу медичного вищого навчального закладу видавати листки непрацездатності, спірні правовідносини підлягатимуть вирішенню судом.

4. Аналіз судової практики все ж свідчить про те, що працівники клінік прирівнюються до лікуючих лікарів і мають право видавати листки непрацездатності.

5. Необхідно забезпечити нормативний баланс між двома підзаконними актами, з урахуванням прав і законних інтересів людини у сфері охорони здоров'я, а саме між Інструкцією № 455 та Положенням.

*Консультацію підготували Ірина Сенюта,
канд. юрид. наук, доцент, завідувач кафедри
медичного права ФПДО Львівського національного
медичного університету імені Данила Галицького*

та

*Дмитро Клапатий, асистент цієї ж кафедри,
член Правління ВГО «Фундація медичного права
та біоетики України»*